

ВІДГУК

офіційного опонента

Михалюк Алли Михайлівни,

кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка про дисертацію Лію Лібою «Методика формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в ЗВО», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дисертаційної роботи

Зростання глобалізаційних процесів, цифровізація та інноватизація світового суспільства обумовили необхідність підготовки здобувачів нової генерації – фахівців інноваційного типу, що здатні до нестандартного педагогічного мислення, володіння гнучкими педагогічними технологіями, безперервного професійного розвитку впродовж усього життя. Водночас, інноваційний розвиток вищої освіти в Україні спрямований на зміну підходів до навчання, зосередження на його результативності, перегляд ролі викладача, а також використання особистісного підходу до кожного студента з метою забезпечення його продуктивної пізнавальної діяльності. Унаслідок цього відбуваються суттєві трансформації цілей і змісту освітнього процесу, форм і методів організації навчання, а також характеру взаємодії між викладачами та здобувачами освіти, зокрема в галузі мистецької освіти.

Проблематика модернізації інструментальної підготовки здобувачів вищої освіти та становлення їхнього професіоналізму в контексті сучасних культурологічних і діяльнісних підходів ґрунтовно висвітлюється у наукових дослідженнях учених України та КНР. Водночас у науково-педагогічному просторі недостатньо представлено праці, спрямовані на системне обґрунтування методики формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в закладах вищої освіти. Водночас результати наукових розвідок засвідчують, що необхідною передумовою досягнення інтерпретаційної довершеності музикантів-піаністів є органічна взаємодія звукового, моторно-рухового та пластично-жестикуляційного складників виконавського процесу. Узгодженість музично-інтонаційного мислення з тілесно-пластичною організацією діяльності виконавця забезпечує цілісність, логічну вмотивованість і художню переконливість виконавської інтерпретації. Разом з тим, пластика виконавських рухів у цьому контексті постає не як зовнішній атрибут сценічної поведінки, а як внутрішньо детермінований засіб розкриття музичного образу, що оптимізує передачу динамічних, агогічних і артикуляційних параметрів музичного розвитку. Тому виникає потреба в

постійному пошуку таких технологій навчання, методів і форм організації освітнього процесу, які б забезпечували у здобувачів вищої освіти формування високого ступеня виконавської культури та слугували передумовою досягнення художньо довершеного фортепіанного виконання.

У руслі наведених міркувань актуалізується потреба в удосконаленні виконавсько-інструментальної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням того, що визначальним чинником розв'язання окресленої проблеми виступає цілеспрямоване формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів. Таким чином, наукова й практична актуальність порушеної проблематики, необхідність її комплексного теоретико-методичного осмислення та об'єктивна потреба педагогічної практики в ефективних механізмах її розв'язання зумовили вибір дисертанткою теми дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність та наукова новизна підтверджується результатами кваліфіковано здійсненого дослідження і не викликають сумніву. Презентовані в дисертаційній роботі наукові положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації є обґрунтованими, що підтверджено всебічним аналізом наукових праць з обраної проблеми, з'ясуванням рівня розробленості її у вітчизняному та зарубіжному науковому дискурсі, а також стратегією експериментальної роботи з діагностики рівня сформованості виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в закладах вищої освіти.

На позитивну оцінку заслуговує те, що дисертантка у своїх теоретичних розвідках спирається на великий масив літературних джерел, зокрема іноземної, широко використовує наукові матеріали з дидактики, психології, естетики, соціології, мистецтвознавства. Обраний дисертанткою системний підхід до аналізу проблеми, ретельне вивчення сутності та взаємополучення основних дефініцій дозволили побудувати логічну структуру розгортання предмету, що аналізується, від категоріального значення до з'ясування специфіки формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в закладах вищої освіти.

Цікавою та конструктивною виявилась екстраполяція компонентної будови виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процес інструментальної підготовки. Це дало змогу виявити домінантні складники виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів – когнітивно-ціннісний, інтонаційно-кінестетичний, виконавсько-експлікаційний, що ґрунтувались на герменевтично-інтенційному, перцептивно-рефлексивному, виконавсько-компетентнісному наукових підходах та базувались на педагогічних принципах – осмисленого ставлення до опанування музичних творів різних стильових напрямів і жанрів у процесі інструментальної підготовки; зацікавленості і спрямованості на виявлення «пластичного» у фактурі, піаністичних прийомах гри, інтонаційно-звуковій виразності підготовки;

розширення перцептивно-слухового досвіду, різноманітного піаністично-пластичного звуковидобування; активізації рефлексії кінестетично-тактильних, пластично-пропріоцептивних відчуттів у виконавському процесі; зацікавленості у художньо-технічному самовдосконаленні на основі застосування фактурно-пластичного ресурсу на фортепіанних творах різного рівня складності; практичного оволодіння пластичною кореляцією у інтерпретаційно-виконавському процесі.

Найбільш суттєвими результати, що характеризують наукову новизну дисертаційної роботи Лію Лібоє є такі: обґрунтовано феномен виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки; розроблено його компонентну структуру: «когнітивно-ціннісний», «інтонаційно-кінестетичний», «виконавсько-експлікаційний»; компоненти відповідають певним функціям: системно-інтегративна, регулятивно-виразна, репрезентативно-комунікативна; розроблено педагогічні умови та поетапні методи: перший етап – пізнавально-смісловий (спрямувати увагу здобувачів на знаково-смісловий контекст фортепіанної фактури та стимулювати до пошуку виконавських засобів щодо відтворення художнього змісту музичного твору; методи: «метод герменевтичного кола», проведення круглого столу «музичний інструментарій», «метод фактурний експеримент», порівняльний аналіз, «метод семантично-інтонаційної ідентифікації»); другий етап – кінестетично-слухо-рефлексивний (активізація процесу саморегуляції з метою розвинення чуттєвого сприйняття здобувачем музичної інтонації, відчуття її внутрішньої пластики і спорідненості з мовною інтонацією; активізації слухового контролю, покращення тактильності піаністичного апарату на основі відстеження м'язового, вагового, рухового відчуття; методи: «метод самооцінювання», «метод пластичної вокалізації», «метод синестетичного сприйняття музики», «метод підтекстування», «метод піаністично-художнього ліплення», застосування піаністичних вправ); третій етап – виконавсько-експресивний (втілювати художній образ як результат технічно-сміслової відповідності при активізації рухово-інтонаційної пластичності та регулювати баланс пластичності у виконавському процесі; методи: аналіз відео-записів, складання голограми фразувальних хвиль у музичному творі, завдання «проект виконавських дій», «метод інтонаційної поліваріантності», «метод художньої аналогії»). Уточнено ознаки пластичного сегменту у виконавському процесі музикантів-піаністів, сутність понять «інтонаційна пластичність», «виконавська пластичність». Подальшого розвитку набули: феномен виконавської пластичності та методи його вдосконалення; системність в опрацюванні музичної фактури і застосування її у роботі над музичними творами; методичні засади розвитку рухової й інтонаційної пластичності відповідно смислового контенту музичного твору.

Значущість результатів дослідження для науки і практики

Отримані результати безумовно мають теоретичну та практичну значущість. Теоретичне значення дисертації Лію Лібоє полягає у тому, що

авторкою здійснено моделювання процесу формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в закладах вищої освіти, що представлено у дисертації в розробленій моделі формування означеної якості в здобувачів вищої освіти. Варто відмітити, що означена модель, яка є сутнісним ядром дослідження, базується на взаємозв'язках її мети, наукових підходів, педагогічних принципів, компонентів, педагогічних умов, рівнів, методів, етапів сформованості означеної якості у здобувачів вищої освіти. Вагомим теоретичним внеском дисертантки видаються розроблені та обґрунтовані педагогічні умови, які є необхідними і достатніми у досягненні ефективності формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки. Такими можна вважати установку на цілеспрямоване накопичення фактурно-пластичного ресурсу в процесі опрацювання музичних творів різних стилів і жанрів, стимулювання здатності до самокорекції процесу взаємодії інтонаційно-сміслової виразності та її технічної реалізації, спрямування на оперування виконавсько-пластичними вміннями у процесі виконавської інтерпретації музичних творів.

Переконливим практичним підтвердженням обґрунтованих автором теоретичних положень постає проведена дослідно-експериментальна робота. Вірогідність її результатів аргументується чіткою визначеністю критеріїв, показників та рівнів сформованості виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в закладах вищої освіти, адекватністю діагностичного інструментарію дослідження, детальною розробленістю формувальних методик та ретельно виваженою логічною послідовністю їх застосування, а також об'єктивністю статистичної перевірки достовірності експериментальних даних.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці та практичному впровадженні методики формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в закладах вищої освіти. Необхідно підкреслити, що результати проведеного дослідження можуть бути впроваджені в освітній процес підготовки майбутніх фахівців за спеціальностями 025 «Музичне мистецтво» та 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)». Окремі теми можуть бути корисними при викладанні курсів, що стосуються методики гри на фортепіано, в рамках індивідуальних, практичних занять та ансамблевих і концертмейстерських занять.

Ефективність запропонованої авторської методики забезпечувалась поетапним дотриманням виявлених педагогічних умов, розроблених наукових підходів, педагогічних принципів та методів навчання. Формувальний експеримент, методика якого відрізняється гнучкістю, технологічністю та науковою коректністю, складався з трьох етапів. На кожному етапі впровадження авторської методики відбувалося вдосконалення конкретного компоненту відповідної структури. Серед найбільш цікавих методичних знахідок дослідниці відмітимо методи –

«метод герменевтичного кола», «метод семантично-інтонаційної ідентифікації», «метод пластичної вокалізації», метод синестетичного сприйняття музики, «метод підтекстування», «метод піаністично-художнього ліплення», «метод інтонаційної поліваріантності», «метод художньої аналогії». Результати формувальної дослідно-експериментальної роботи переконливо доводять перевагу розробленої Лію Лібою методики. Зокрема, статистично, за допомогою критерію ϕ^* – кутового перетворення Фішера, доведено значущу різницю між кутами вибірок, що підтвердило ефективність розробленої авторської методики формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки.

Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Структура дисертаційної роботи є обґрунтованою, логічно побудованою і складається з анотації (українською й англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (290 найменувань, з них 41 – іноземною мовою), 10 додатків. Зміст віддзеркалює тему дослідження, сформульовані загальні висновки відповідають поставленим дисертанткою завданням.

В анотації до дисертації відображено основні результати дослідження, наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення, відомості про апробацію результатів дослідження, ключові слова. У вступі кваліфіковано обґрунтовано актуальність теми наукового дослідження, презентовано науковий апарат дисертації, подано для розв'язання п'ять завдань, висвітлено зв'язок роботи з комплексною науково-дослідною темою «Теорія і методика підготовки майбутніх фахівців мистецького та мистецько-педагогічного профілю в контексті соціокультурної парадигми» (реєстраційний номер 0120U002017).

У першому розділі дисертації «Теоретичні основи дослідження виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки» здійснено комплексний аналіз феномену пластичності як міждисциплінарного поняття, розкритого крізь призму різних видів мистецтв (музичного, хореографічного, театрального, образотворчого), що дало змогу виявити його багатовимірний і синтетичний характер. Окрім того, у розділі визначено й теоретично обґрунтовано структуру виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів, окреслено їхні складники та функціональні взаємозв'язки в контексті інструментальної підготовки у закладах вищої освіти. Це дозволило створити концептуальне підґрунтя для подальшого розроблення методики їх формування та визначення педагогічних умов ефективної реалізації зазначеного процесу в освітній практиці.

У другому розділі дослідження «Методологічні і методичні основи забезпечення формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в закладах вищої освіти» систематизовано наукові підходи, конкретизовано педагогічні принципи та

окреслено педагогічні умови формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки. Сформульовані положення стали теоретико-методичним підґрунтям для подальшої розробки авторської методики та визначення ефективних шляхів її впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

У третьому розділі дисертаційної роботи «Експериментальна перевірка методики формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в закладах вищої освіти» логічно, зі збереженням усіх канонів наукового дослідження презентована експериментальна частина дисертації, а саме: розроблено діагностичний інструментарій, представлений як стандартизованими, так і авторськими методиками; презентовано впровадження розроблених засад в освітню практику формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки, що містить доцільні й цікаві інтерактивні форми організації навчання та техніки сугестивного, проблемного, рефлексійного характеру; зіставлено результати констатувального і формувального етапів експерименту; статистично, за допомогою критерію ϕ^* – кутового перетворення Фішера, доведено значущу різницю між кутами вибірок, що підтвердило ефективність розробленої авторської методики формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки.

Відзначимо, що на всіх етапах дослідження послідовно простежується чітко окреслена авторська наукова позиція дисертантки, її здатність до самостійного наукового мислення та аргументованого обґрунтування власних теоретичних і методичних положень. Дисертантка демонструє ґрунтовне володіння широким спектром методів науково-дослідної роботи, адекватно добирає й поєднує їх відповідно до логіки дослідження, що забезпечує цілісність, системність і наукову виваженість отриманих результатів. Подані в дисертації додатки сприяють наочному представленню основних положень і результатів дослідження, поглиблюють розуміння змісту експериментальної роботи та конкретизують окремі теоретичні й методичні аспекти. Вони належно структуровані, коректно оформлені відповідно до встановлених вимог і повною мірою узгоджуються із завданнями дослідження та логікою викладу дисертаційного матеріалу, що свідчить про завершеність і методичну продуманість наукової праці.

Знайомство з текстом дисертаційної роботи дозволяє констатувати, що Лію Лібою дотрималась правил академічної доброчесності. Представлені в дисертації положення та ідеї є виваженими, оригінальними й обміркованими автором дисертації. Відтак дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до змісту і оформлення дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Повнота викладу результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях

Фундаментальні положення та результати наукового пошуку Лію Лібою було висвітлено у форматі доповідей та виступів на наукових, науково-практичних конференціях міжнародного рівня: «Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації» (Черкаси, 2023); «Мистецька освіта: традиції, сучасні перспективи» (Кривий Ріг, 2023); «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2022, 2023, 2024); «Відкрита наука сьогодення: основна місія, тенденції та інструменти, шлях та її розвиток» (Вінниця – Відень, 2025); «Innovative Solution Science: Balancing Theory and Practice» (San Francisco, 2025); «Актуальні питання розвитку галузей науки» (Житомир, 2025); «Всеукраїнська молодіжна науково-творча конференція» (Одеса, 2023).

Результати дослідження відображено в 9 наукових публікаціях, з яких – у співавторстві. З них: 3 публікації надруковано у виданнях, включених (на дату опублікування) до переліку фахових видань України, 1 – у зарубіжному виданні, а також 5 публікацій, у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

В цілому, безперечно, позитивно оцінюючи дисертацію Лію Лібою, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. У підрозділі 1.2 дисертанткою подано розгорнутий аналіз і визначення понять «виконавська пластичність», «рухова пластичність», «інтонаційна пластичність», «інтонаційно-рухова пластичність». Водночас вважаємо доцільним систематизувати запропоновані авторські дефініції у табличній формі, що сприятиме підвищенню наочності та покращенню візуального сприйняття викладених наукових положень дисертаційної роботи.

2. На нашу думку, дисертація Лію Лібою набула б більшої науково-методичної завершеності за умови ґрунтовнішого висвітлення перспектив опрацювання фортепіанних творів українських композиторів, що мають значний потенціал у контексті формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в закладах вищої освіти.

3. З огляду на ґрунтовність запропонованої методики формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки, у подальших наукових дослідженнях авторові доцільно зосередитися на розробленні методичних рекомендацій, які можуть слугувати підґрунтям для оновлення змісту виконавсько-інструментальної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

4. У роботі зустрічаються мовленнєві та стилістичні помилки.

Проте висловленні дискусійні положення та зауваження не знижують науково-теоретичної та практичної цінності проведеного дослідження, яке є цілісним, завершеним науковим доробком, що характеризується

концептуальністю, науковою новизною, широтою методологічних підходів, структурованістю розділів, логічністю викладу матеріалу, повнотою висвітлення основних положень у публікаціях. Висновки дисертації відповідають завданням, чітко сформульовані, послідовні, змістовні та відображають їх основний зміст. Результати проведеного дослідження дають підстави вважати, що вихідна методологія правильна, а визначенні завдання реалізовані.

Загальні висновки

Цілісний аналіз дисертації Лію Лібоя «Методика формування виконавсько-пластичних умінь музикантів-піаністів у процесі інструментальної підготовки в закладах вищої освіти» та опублікованих здобувачкою наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація Лію Лібоя є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12.01. 2022 № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023, а її автор Лію Лібоя заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології
та психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка



Алла МИХАЛЮК

Михалюк А.
Трубіс Олександр
Михалюк